

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

УДК 346.91

DOI <https://doi.org/10.15421/392176>

Рябов Д. С.,

*аспірант кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ СУДОВИХ ВИТРАТ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

ON THE REDUCTION OF LEGAL EXPENSES FOR PROFESSIONAL LEGAL ASSISTANCE IN ECONOMIC PROCEEDINGS

У статті автор викладає проблематику неправильного застосування національними судами практики Європейського суду з прав людини. Автор зазначає, що чинним Господарським процесуальним кодексом України не передбачено самостійне зменшення судом витрат на професійну правничу допомогу, якщо інша сторона не заявила відповідне клопотання та не довела їх неспівмірність, що повною мірою відбиває закріплення принципу змагальності сторін у господарському судочинстві. Водночас, здійснивши огляд судової практики Верховного Суду, вбачається розбіжність судової практики щодо відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу стороні, на користь якої ухвалене судове рішення. У деяких рішеннях суду видається неправильне застосування судової практики Європейського Суду з прав людини щодо зменшення судових витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають відшкодуванню стороні, на користь якої ухвалене судове рішення. Здебільшого, це справа “East / West Alliance Limited” проти України». З урахуванням указанного автором було проведено дослідження джерел права, якими регламентований порядок здійснення судочинства в Європейському суді з прав людини. За результатами дослідження автором було встановлено, що Європейський суд із прав людини має право зменшити розмір судових витрат, у тому числі й на правову допомогу, що підлягає відшкодуванню стороні, на користь якої ухвалено рішення, якщо суд вважатиме їх розмір несправедливим. Проте положення Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України й Кодексу адміністративного судочинства України не містять повноважень суду щодо самостійного зменшення розміру судових витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають відшкодуванню стороні, на користь якої ухвалено рішення. Автор відзначає, що така практика призводить до порушення таких принципів господарського судочинства, як верховенство права, змагальність сторін і відшкодування судових витрат стороні, на користь якої ухвалено судове рішення. Крім того, автор зауважує, що в такому випадку не можливе застосування частини 2 статті 19 Закону України «Про міжнародні договори», оскільки право Європейського суду з прав людини зменшити розмір відшкодування судових витрат встановлено не міжнародним договором, а джерелами «м'якого права», які регулюють порядок здійснення судочинства в Європейському суді з прав людини й, відповідно, не є джерелом права українського законодавства.

Ключові слова: адвокат, професійна правнича допомога, господарське судочинство, судові витрати, Верховний Суд, Європейський суд із прав людини, дискреційні повноваження.

In this article, the author highlights the problems of improper application by national courts of the European Court of Human Rights practices. The author notes that the current Code of Commercial Procedure of Ukraine does not provide for an independent reduction by the court of expenses for professional legal assistance, unless the other party has filed a corresponding petition and proved their incommensurability, which fully reflects consolidation of the adversarial principle of parties in economic proceedings. At the same time, having reviewed the judicial practice of the Supreme Court, there is a discrepancy in judicial practice regarding the reimbursement to the party in favor of which the court has founded of the legal expenses for professional legal assistance. In certain court decisions, there is incorrect implementation of the European Court of Human Rights judicial practices to reduce the reimbursement to the party in favor of which the court has founded of the legal expenses for professional legal assistance. For the most part, this is the case of “East / West Alliance Limited vs. Ukraine”. Considering the above, the author conducted a study of the sources of law that regulate the procedure for legal proceedings in the European Court of Human Rights. Based on the results of this study, the author found that the European Court of Human Rights is entitled to reduce the amount of legal expenses, including those for legal assistance, to be reimbursed to the party in favor of which the court has founded,

if the court considers this amount unfair. However, the provisions of the Code of Commercial Procedure of Ukraine, the Code of Civil Procedure of Ukraine and the Code of Administrative Procedure of Ukraine do not mention that the courts are empowered to independently reduce the amount of legal expenses for professional legal assistance to the party in favor of which the court has founded. The author notes that this practice leads to violation of the following principles of economic legal proceedings: the rule of law, adversarial principle of the parties and reimbursement to the party in favor of which the court has founded of the legal expenses. Moreover, the author notes that in this case, Part 2 of Article 19 of the Law of Ukraine “On International Treaties” cannot be applied, since the right of the European Court of Human Rights to reduce the amount of reimbursement for legal expenses is established not by an international treaty, but by sources of “soft law” that regulate the procedure for legal proceedings in the European Court of Human Rights and, accordingly, is not a Ukrainian source of law.

Key words: lawyer, professional legal assistance, economic proceedings, legal expenses, Supreme Court, European Court of Human Rights, discretionary powers.

Постановка проблеми. Дослідивши практику Верховного Суду, можна побачити розбіжність судової практики Верховного Суду щодо відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу в господарському судочинстві стороні, на користь якої ухвалене судове рішення. У деяких рішеннях Верховного Суду непоодинокі неправильно застосування судової практики Європейського Суду з прав людини щодо зменшення розміру відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу стороні, на користь якої ухвалене судове рішення. Своєю чергою є підстави вважати, що викладена проблематика призводить до порушення таких принципів господарського судочинства, як верховенство права, змагальність сторін і відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, оскільки висновки Верховного Суду мають бути враховані судами під час застосування норм права до спірних правовідносин. З урахуванням вказаного вбачається доцільним визначення законодавчих підстав зменшення суми відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу стороні, на користь якої ухвалене судове рішення, як у господарському судочинстві, так і в Європейському суді з прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із теми. Загалом проблемні питання, пов’язані з відшкодуванням судових витрат на професійну правничу допомогу, вивчали такі науковці як: М.О. Думчиков та А.Л. Харченко, В.В. Заборовський та А.В. Стойка, І.О. Гелелецька й В.М. Скиба й інші. Проте деякі позиції науковців суперечливі й викликають наукову дискусію. Відповідно до цього вважаємо, що така тематика актуальна й потребує наукового дослідження.

Мета статті – визначити законодавчі підстави зменшення судових витрат на професійну прав-

ничу допомогу стороні, на користь якої ухвалене судове рішення, в господарському судочинстві й в Європейському суді з прав людини.

Виклад основного матеріалу. У 2017-му році кодифіковані нормативно-правові акти, якими встановлений порядок здійснення судочинства в Україні, зазнали ґрунтовних змін. Зокрема, в новій редакції Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК України), відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалено судове рішення, так само як і верховенство права й змагальність сторін, є одними з основних засад (принципів) господарського судочинства [1]. Відтворення принципу верховенства права в господарському судочинстві закріплено в статті 236 ГПК України, в якій зазначено, що судове рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним та обґрунтованим. Таким чином, рішення суду насамперед має ґрунтуватись на чинних нормах матеріального й процесуального права. В інакшому випадку, якщо рішення суду суперечить чинним правовим нормам, відбувається порушення такого фундаментального принципу правосуддя, як «верховенство права», що є неприпустимим у сучасній правовій державі. Загалом як у теорії, так і на практиці принцип верховенства права полягає в тому, що лише закон має регламентувати порядок здійснення судочинства в господарських судах, а суди й судді повинні діяти виключно в рамках законів [2].

Насамперед відповідно до частини 1 статті 123 ГПК України судові витрати складаються із судового збору й витрат, пов’язаних із розглядом справи. Частина третя цієї статті визначає, що до витрат, пов’язаних із розглядом справи, належать витрати на професійну правничу допомогу. Статтею 126 ГПК України встановлено, що за результатами розгля-

ду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом з іншими судовими витратами. Указаною статтею процесуального закону також встановлені цілі розподілу цих витрат і визначені вимоги щодо їх співмірності. Водночас у разі недотримання вимог щодо співмірності суд може за клопотанням іншої сторони зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. У такому випадку обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Таким чином, вбачається, що суд може зменшити розмір судових витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, якщо інша сторона заявила відповідне клопотання та довела їх неспівмірність, що повною мірою відбиває закріплення в господарському судочинстві принципу змагальності сторін.

Завдяки цьому звернемося до огляду судової практики Верховного Суду щодо зменшення суми відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу стороні, на користь якої ухвалене судове рішення. Є підстави вважати, що від формування єдиної судової практики з такої тематики напряму залежить дотримання принципу верховенства права в господарському судочинстві, оскільки правові висновки Верховного Суду мають бути враховані судами під час вибору й застосування норми права до спірних правовідносин, що передбачено частиною 4 статті 236 ГПК України.

Крім того, вбачається доцільним також привести висновки Верховного Суду, які були сформувані в порядку цивільного й адміністративного судочинства, оскільки норми процесуального законодавства з такого питання ідентичні.

Так, наприклад, відповідно до правового висновку Великої Палати Верховного Суду, яка висловлена в додатковій постанові від 19 лютого 2020 року по справі № 755/9215/15-ц, для визначення та розподілу судових витрат законодавцем встановлено такі критерії визначення судових витрат:

- 1) їх дійсність;
- 2) необхідність;

3) розумність їх розміру з урахуванням складності справи й фінансового стану учасників справи [3].

Поряд із тим Велика Палата Верховного суду дійшла висновку, що в позовному провадженні роль суду визначена як роль арбітра, який надає оцінку тим доказам і доводам, котрі наводяться сторонами у справі, і не може діяти на користь будь-якої зі сторін, і зазначила, що саме зацікавлена сторона має вчинити певні дії, спрямовані на відшкодування з іншої сторони витрат на професійну правничу допомогу, а інша сторона має право на відповідні заперечення проти таких вимог, що виключає ініціативу суду з приводу відшкодування витрат на професійну правничу допомогу одній зі сторін без відповідних дій із боку такої сторони [3]. Так само Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду в Постанові від 09 квітня 2019 року по справі № 826/2689/15 зазначив, що процесуальним законодавством не передбачено обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу, доводити обґрунтованість їх ринкової вартості. Натомість саме на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, покладено обов'язок доведення неспівмірності витрат із наданням відповідних доказів [4]. Крім того, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в Постанові від 18 грудня 2018 року по справі № 910/4881/18 зазначив, що обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, що підлягають розподілу між сторонами [5]. Оскільки клопотань про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами, не надходило, Верховний Суд залишив рішення суду без змін. Схожих правових висновків Верховний Суд дійшов у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 18 червня 2019 року у справі № 910/3929/18 [6] і у справі № 911/4242/15 від 24 листопада 2020 року, в якій суд також зазначив, що саме зацікавлена сторона має вчинити певні дії, спрямовані на відшкодування з іншої сторони витрат на професійну правничу допомогу, а інша сторона має право на відповідні заперечення проти таких вимог, що виключає

ініціативу суду з приводу відшкодування витрат на професійну правничу допомогу одній зі сторін без відповідних дій із боку такої сторони [7].

Проте Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду виніс додаткову постанову у справі № 923/567/17 від 16 травня 2018 року, в якій критично сприйняв розрахунок визначення вартості й обсягу отриманих юридичних послуг у цій справі, мотивуючи це тим, що представник брав участь у справі, починаючи з першої інстанції, і не міг бути необізнаним про позицію позивачів, законодавство, яким регулюється спір у справі, документи й доводи, якими позивачі обґрунтовували свої вимоги й інші обставини й, відповідно, зменшив розмір судових витрат на професійну правничу допомогу в цій справі, оскільки визнав їх неспівмірними зі складністю справи й обсягом наданих адвокатом послуг [8]. Окрім цього, Верховний суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в Постанові від 01 серпня 2019 року по справі № 915/237/18 дійшов висновку, що суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості й верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, завищений щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, і неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг [9]. У цій справі Верховний Суд також зазначив, що під час визначення суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності й необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи й фінансового стану обох сторін [9]. Схожих висновків дійшов Верховний суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 02 липня 2020 року по справі № 362/3912/18 [10] і Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 201/14495/16-ц у додатковій постанові від 30 вересня 2020 року [11].

Загалом прийняття Верховним Судом рішень про зменшення витрат на професійну правничу допомогу базувалось на практиці Європейського суду з прав людини. Зокрема, Верховний суд

у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в Постанові від 01 серпня 2019 року по справі № 915/237/18 зазначив, що ті самі критерії застосовує Європейський суд із прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції. Зокрема, заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними й неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі “East / West Alliance Limited” проти України, заява № 19336/04, п. 269) [9; 16].

Отже, звернемось до статті 41 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, яка має назву «Справедлива сатисфакція». Указана стаття визначає, що, якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї та якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд у разі необхідності надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію [12]. Згідно з Регламентом Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), заявник, який подає вимоги справедливої сатисфакції, повинен водночас дотримати вимог, викладених у практичній рекомендації щодо подання вимог справедливої сатисфакції [13]. Відповідно до цього Європейським судом із прав людини були розроблені практичні рекомендації, які визначають вимоги до справедливої сатисфакції. Згідно з третім розділом цих рекомендацій, справедлива сатисфакція може стосуватися: а) матеріальних збитків; б) моральних збитків та в) витрат. До відшкодування саме витрат, ЄСПЛ висуває низку умов, а саме: суд може призначити відшкодування заявнику витрат, понесених (як на національному рівні, так і під час розгляду справи в самому Суді) у спробі запобігти порушенню чи з метою отримання компенсації після того, як воно сталося. До цих витрат зазвичай відносять вартість юридичної допомоги, судові збори тощо. До них можуть входити витрати на проїзд і проживання, зокрема для участі в слуханнях, які проводяться Судом; суд братиме до уваги вимоги тільки щодо тих витрат, які стосуються визнаних ним порушень. Суд відхилить їх, якщо вони стосуються скарг, в яких не буде визнано порушення, або скарг, визнаних неприйнятними. У такому разі, заявникам варто вказувати

зв'язок між конкретними витратами та скаргами, витрати повинні бути дійсними. Тобто, вони мають бути справді сплачені заявником, або ж він має бути зобов'язаним їх сплатити, відповідно до юридичних чи договірних зобов'язань. Від них віднімаються всі суми, які були виплачені національними органами чи Радою Європи в рамках юридичної допомоги; витрати мають бути необхідними. Тобто, їх сплата мала бути необхідною для запобігання порушенню чи для отримання компенсації після того, як воно сталося; їх сума повинна бути обґрунтованою. Якщо Суд визнає їх надмірними, він призначить суму, яка, на його думку, є розумною; суду мають бути надані докази, такі як докладні рахунки та фактури. Вони повинні бути достатньо детальними, аби Суд міг визначити, наскільки вищенаведені вимоги були дотримані [14].

Поряд із тим, зважаючи на вищевикладене, цікавою є думка В.В. Заборовського й А.В. Стойки, які зауважують, що реформа процесуального законодавства, зокрема що стосується інституту судових витрат у цілому, спирається на законодавство зарубіжних країн та відповідає практиці Європейського суду з прав людини (зокрема, щодо власних повноважень держави на встановлення оптимальності та співмірності судових витрат) [15, с. 116]. Проте варто сказати, що під час здійснення судочинства ЄСПЛ може самостійно змінити розмір відшкодування юридичних витрат, які пов'язані із розглядом справи, якщо суд визнає ці витрати надмірними, на відміну від норм ГПК України, що не передбачає самостійного зменшення судом витрат на професійну правничу допомогу. Зменшення цих витрат можливо лише за тієї умови, яка інша сторона заявила клопотання про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу та довела їх не співмірність. Також зауважуємо, що вищеописані рекомендації встановлюють порядок здійснення судочинства у ЄСПЛ, а питання відшкодування судових витрат в господарському судочинстві регулюється нормами ГПК України, а не Регламентом ЄСПЛ і практичними рекомендаціями до нього, оскільки ці норми права регулюють різні види судочинства в різних судах. Таким чином, хоча й згідно із частиною 4 статті 11 ГПК України суд застосовує практику Європейського суду з прав людини як джерело права, порядок від-

шкодування судових витрат в ЄСПЛ є відмінним від встановленого українським процесуальним законодавством. Відповідно до цього вважаємо можливим не погодитись із думкою В.В. Заборовського й А.В. Стойки з приводу того, що реформування процесуального законодавства в Україні відповідає практиці Європейського суду з прав людини (зокрема, щодо власних повноважень держави на встановлення оптимальності та співмірності судових витрат), оскільки нормами українського процесуального законодавства передбачена можливість зменшення витрат на професійну правничу допомогу судом лише за тієї умови, якщо друга сторона заявила відповідне клопотання та змогла довести їх неспівмірність, що повною мірою відповідає принципу змагальності сторін. Відповідно до норм чинного процесуального законодавства, яке регулює порядок здійснення господарського судочинства в Україні, національні суди не наділені повноваженнями зменшувати витрати на професійну правничу допомогу із власної ініціативи, на відміну від ЄСПЛ, де така прерогатива суду закріплена у спеціальних нормах права, які встановлюють порядок розгляду справ в ЄСПЛ.

Слід сказати, що з огляду судової практики Верховного суду, в тому числі й Касаційного господарського суду вбачається, що суди самостійно зменшують розмір витрат на професійну правничу допомогу, що не передбачено нормами ГПК України, керуючись водночас практикою ЄСПЛ. Зокрема, у справі “East / West Alliance Limited” проти України (Заява № 19336/04), якої національні суди керуються в разі зменшення витрат на професійну правничу допомогу, зазначено, що згідно з практикою Суду, заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (див., наприклад, рішення у справі «Ботатці проти Італії» (Bottazzi v. Italy) [ВП], заява № 34884/97, п. 30, ECHR 1999-V) [16; 17]. Своєю чергою ЄСПЛ під час вирішення питання про відшкодування судових витрат керується Регламентом ЄСПЛ та практичними рекомендаціями до нього, використовуючи термін «справедлива сатисфакція», який зазначений у статті 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно до практичних рекомендацій до Регламенту

ЄСПЛ, які були видані Головою ЄСПЛ згідно з правилом 32 Регламенту, сума судових витрат повинна бути обґрунтованою. Якщо Суд визнає їх надмірними, він призначить суму, яка, на його думку, є розумною [14].

Крім того, вважаємо за необхідне зауважити, що до спірних правовідносин не можна застосувати положення частини 2 статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України», відповідно до якої, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [18]. Так, міжнародним договором, яким у такому випадку є «Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод», яку було ратифіковано Україною 17 липня 1997 року, передбачено лише право особи на відшкодування цих витрат, що також і закріплено у частині 4 статті 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», в якій зазначено, що витрати учасників судового процесу на професійну правничу допомогу відшкодовуються в порядку, визначеному законом [19]. Вказана норма права закріплена в процесуальних кодексах, якими врегульовано порядок здійснення судочинства в Україні, в тому числі й у Господарському процесуальному кодексі України, де відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення є одним з основних принципів судочинства. Проте, повноваження Європейського суду з прав людини зменшити розмір судових витрат, які підлягають відшкодуванню, передбачено не міжнародним договором, а джерелами «м'якого права», а саме практичними рекомендаціями Європейського суду з прав людини, які визначають вимоги до справедливої сатисфакції. Сказане дає змогу вважати, що повноваження ЄСПЛ самостійно змінити розмір суми судових витрат, яка підлягає відшкодуванню, не передбачено міжнародним договором, а регламентовано джерелами м'якого права, які регулюють порядок здійснення судочинства в ЄСПЛ і, відповідно, не є нормами українського законодавства.

Висновки й пропозиції. Керуючись вищевикладеним зазначаємо, що самостійне зменшення національними судами витрат на професійну правничу допомогу в господарському судочин-

стві суперечить положенням статті 126 ГПК України, так як розмір гонорару визначається лише за погодженням адвоката з клієнтом, а суд не вправі втручатися в ці правовідносини [3], а Регламент ЄСПЛ і практичні рекомендації до нього регулюють порядок здійснення судочинства в ЄСПЛ, в якому встановлені інші критерії до відшкодування судових витрат. Поряд із тим, вважаємо за необхідне зазначити, що В.В. Заборовський та А.В. Стойка зауважують, що співмірність розміру витрат на оплату послуг адвоката є категорією, яка залежить від кількох чинників і може тлумачитись судом відповідно до його дискреційних повноважень [20. с. 115]. Відповідно до цього І.О. Гелелецька й В.М. Скиба вважають, що питання відшкодування витрат на професійну правничу допомогу є похідним (тобто таким, що виникає внаслідок та у взаємозв'язку з основним позовом) щодо основної вимоги. Оскільки суд обмежений дискреційними повноваженнями, тому саме сторони (учасники та представники) наділені процесуальним правом оспорування розміру заявлених до відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, від їх волевиявлення залежить реалізація цього права [21. с. 66].

Проте, звернемось до поняття «дискреційні повноваження» містяться як у різних джерелах права. 30 липня 2020 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у свої постанові по справі № 826/10085/16, яка ґрунтується на усталеній судовій практиці Верховного Суду зазначив, що дискреційні повноваження – це можливість діяти за власним розсудом, в межах закону, можливість застосувати норми закону та вчинити конкретні дії (або дію) серед інших, кожні з яких окремо є відносно правильними (законними) [22]. На думку М.І. Костенко, дискреційні повноваження – це можливість діяти за власним розсудом, в межах закону, можливість застосувати норми закону та вчинити конкретні дії (або дію) серед інших, кожні з яких окремо є відносно правильними (законними) [23]. Ю.В. Білоусов і М.Б. Рибчак, досліджуючи питання дискреційних повноважень суду дійшли висновку, що дискреційні повноваження – це сукупність прав та обов'язків, закріплених у встановленому законодавством порядку за судом, які він застосовує на власний розсуд [24. с. 102] На думку О.В. Колесникова, суд повинен використовувати

та розглядати дискреційні повноваження як можливість обирати варіанти поведінки, але в межах, передбачених процесуальним законом [25. с. 64]. Відповідно до цього вважаємо, що суд не обмежений дискреційними повноваженнями в зменшенні судових витрат на професійну правничу допомогу, оскільки згідно з нормами ГПК України, не наділений повноваженнями самостійно зменшувати розмір цих витрат.

Отже, враховуючи розбіжність судової практики Верховного Суду, яка присвячена питанню самостійної ініціативи суду зменшити судові витрати на професійну правничу допомогу, беручи до уваги Регламент Суду ЄСПЛ, прак-

тичні рекомендації до нього, ґрунтового наукового дослідження потребує питання, чи потрібно передбачити в процесуальних кодексах, якими встановлений порядок здійснення як господарського, так і адміністративного й цивільного судочинства право суду на самостійне, без клопотання іншої сторони, зменшення розміру судових витрат на професійну правничу допомогу, якщо суд вважатиме розмір цих витрат несправедливими й неспівмірними з фактичними обставинами справи.

Розв'язання такого питання сприятиме вдосконаленню національного законодавства, яке регулює порядок здійснення судочинства в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06 листопада 1991 р. № 1798-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 26.04.2021).
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03 жовтня 2017 р. № 2147-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення: 26.04.2021).
3. Додаткова постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 лютого 2020 року по справі № 755/9215/15-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334> (дата звернення: 28.04.2021).
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 09 квітня 2019 року по справі № 826/2689/15. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/8104650302> (дата звернення: 28.04.2021).
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 18 грудня 2018 року по справі № 910/4881/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78650682> (дата звернення: 28.04.2021).
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 18 червня 2019 року по справі № 910/3929/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82568002> (дата звернення: 28.04.2021).
7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 24 листопада 2020 року по справі № 911/4242/15. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93072111> (дата звернення: 28.04.2021).
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 16 травня 2018 року по справі № 923/567/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74160410> (дата звернення: 29.04.2021).
9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 01 серпня 2019 року по справі № 915/237/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83412981> (дата звернення: 29.04.2021).
10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 02 липня 2020 року по справі № 362/3912/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90384936> (дата звернення: 29.04.2021).
11. Додаткова Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 вересня 2020 року по справі № 201/14495/16-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92065576> (дата звернення: 29.04.2021).
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04 листопада 1950 року, ратифікований Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997 року (зі змінами). База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 29.04.2021).
13. Регламент Європейського суду з прав людини від 04 листопада 1998 року / Міжнародні суди, Рада Європи, Європейський суд з прав людини. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067#Text (дата звернення: 29.04.2021).
14. Європейський суд з прав людини. Практична рекомендація. Вимоги щодо справедливої сатисфакції. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_UKR.pdf (дата звернення: 29.04.2021).
15. Заборовський В.В., Стойка А.В. Забезпечення доступності правосуддя через призму новацій у порядку регулювання інституту судових витрат у цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2018. № 52. Т. 1. 2018. С. 112–118.
16. «East / West Alliance Limited» проти України» (Заява № 19336/04) від 23 січня 2014 року / Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_994#Text (дата звернення: 29.04.2021).

17. «Боттацці проти Італії» (Bottazzi v. Italy) (Заява № 34884/97) від 28 липня 1999 року / Рада Європи, Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_378#Text (дата звернення: 29.04.2021).

18. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 03.05.2021).

19. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 03.05.2021).

20. Заборовський В.В., Стойка А.В. Забезпечення доступності правосуддя через призму новацій у порядку регулювання інституту судових витрат у цивільному процесі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. № 52. Т. 1. 2018. С. 112–118.

21. Гелецька І.О., Скиба В.М. Судові витрати: виклики сьогодення. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 13. С. 62–70.

22. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 30 липня 2020 року по справі № 826/10085/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90674285> (дата звернення: 29.04.2021).

23. Костенко М.І. Верховний Суд про дискреційні повноваження. Єфімов & Партнери : вебсайт. URL: [https://yefimov-partners.com/2020/08/19/верховний-суд-про-дискреційні-повнов/#:~:text=Отже%2C%20дискреційні%20повноваження%20-%20це%20можливість,%20відносно%20правильними%20\(законними\)](https://yefimov-partners.com/2020/08/19/верховний-суд-про-дискреційні-повнов/#:~:text=Отже%2C%20дискреційні%20повноваження%20-%20це%20можливість,%20відносно%20правильними%20(законними)) (дата звернення: 05.05.2021).

24. Білоусов Ю.В., Рибчак М.Б. Поняття та ознаки дискреційних повноважень суду у цивільному процесі. *Університетські наукові записки*. 2007. № 4 (24). С. 100–108.

25. Колісник О.В. Дискреційні повноваження суду на стадії відкриття провадження в цивільній справі та єдність судової практики. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 5. Том 1. С. 64–70.